

Martijn Kitzen

De terugkeer van oorlog

Pleidooi voor de verdediging
van vrede

Cossee
Amsterdam

Inhoud

De terugkeer van oorlog	9
De mythe van militaire superioriteit	28
Slimme strijders	44
Strategische competitie	61
Overall oorlog?	82
De verdediging van vrede	106

‘Jij bent misschien niet geïnteresseerd in oorlog,
maar oorlog is wel degelijk geïnteresseerd in jou.’

Toegeschreven aan Leon Trotski

‘Mensen hebben altijd al verschillende meningen
gehad, maar nu hebben ze verschillende feiten.’

Anne Applebaum, *De schemering van de democratie*

De terugkeer van oorlog

Komt er ooit weer een grote oorlog in Europa? In 1999 had ik als kersverse luitenant van de Koninklijke Landmacht raar opgekeken van deze vraag. Tien jaar daarvoor was de muur gevallen en daarmee verdween ook de dreiging van een grootschalig conflict tussen landen. Het gevoel dat vrede definitief was, overheerste. Er werd natuurlijk wel degelijk nog gevochten op ons continent. Denk maar aan de bloedige Bosnische burgeroorlog (1992-1995) en de strijd om Kosovo (1998-1999). Dat eerste conflict kwam dichtbij door de tragedie van Srebrenica en in het tweede stonden zelfs heel even Russische en NAVO-troepen tegenover elkaar. Toch werden deze conflicten nooit ervaren als een bedreiging voor de Europese vrede. De indruk was dat oorlogen zich relatief ver weg afspeelden en dat de effecten ervan

zich beperkten tot de betrokken regio's. Bovendien beschikte het Westen, onder aanvoering van de Verenigde Staten als enige overgebleven supermacht, over technologisch hoogwaardige krijgsmachten die elke tegenstander aankonden.

Ook ik dacht dat de dreiging van een grote oorlog op Europees grondgebied tot het verleden behoorde. De militaire opleidingen en oefeningen van die tijd borduurden nog grotendeels voort op de manier van optreden in de Koude Oorlog, terwijl het duidelijk was dat we daar in de praktijk niet mee te maken zouden krijgen. Onze inzet vond namelijk vooral plaats in vredesoperaties. Als pelotonscommandant moest ik voor een VN-missie het zware materieel de opslag insturen en mijn mensen snel omscholen naar heel ander werk dan waar we doorgaans voor trinden. In plaats van met tanks en raketten luchtverdediging te verzorgen moesten we nu lichtbepapend met de voet patrouilleren. Op zich geen probleem, militairen zijn flexibel. Toch vond ik het opmerkelijk dat we nog zo veel tijd besteedden aan het voorbereiden op grootschalige oorlogen terwijl we daar in de nabije toekomst niet meer mee te maken zouden krijgen.

De aanslagen van 11 september 2001 bevestigden dat beeld. Negentien Al Qaeda-terroristen maakten

in één klap duidelijk dat je zelfs zonder groot leger de sterkste landen in het hart kan treffen. Bijna drieduizend burgers kwamen bij die aanvallen om het leven en het beeld van Amerikaanse onkwetsbaarheid was voorgoed aangetast. Moderne oorlogsvoering was voortaan een kwestie van de strijd tegen terroristische netwerken; die vormden voor de superieure Westerse strijdkrachten een grotere uitdaging dan traditionele tegenstanders. Dat bleek ook duidelijk tijdens de War on Terror die in de daaropvolgende decennia voornamelijk in Afghanistan en Irak werd uitgevochten. Waar die oorlogen aanvankelijk draaiden om het omverwerpen van het zittende regime ging het al snel om het verslaan van guerrillastrijders die zich schuilhielden onder de bevolking in verdeelde samenlevingen. Dat maakte het moeilijk de Westerse militaire overmacht effectief te gebruiken.

Zelf ervoer ik dat in Uruzgan. Aan de ene kant besefte ik dat ik deel uitmaakte van een groter geheel, een machtige en goed geoliede militaire machine. Als ik 's nachts opkeek naar de heldere Afghaanse sterrenhemel zag ik vaak niet alleen de Melkweg, maar ook tal van lichtjes van straaljagers, drones en tankvliegtuigen die hoog boven ons hoofd de boel in de gaten hielden. Ook herinner ik me de lichtko-

gels die op sommige nachten vrijwel continu een spookachtig schijnsel op de ons omringende bergwanden wierpen terwijl ze aan een parachute naar beneden dwarrelden en zo de duisternis verdreven. Of de enorme armada aan helikopters waar we voor een operatie met internationale partners over konden beschikken. Dat kende ik als Nederlandse militair eigenlijk alleen uit films en plots nam ik daar zelf deel aan. Tegelijkertijd was er het besef dat die militaire overmacht zich maar moeilijk liet vertalen in resultaat. De Taliban en andere groeperingen maakten vooral gebruik van bermbommen en ontlieden directe confrontaties zoveel mogelijk. Groot-schalige militaire operaties slaagden er doorgaans niet in de tegenstander een vernietigende slag toe te brengen. Belangrijker nog was de enorme kloof tussen de Westerse interventie en de lokale samenleving. Het waren twee verschillende werelden die nauwelijks bij elkaar kwamen. Dat werd voor mij gesymboliseerd door het feit dat wij 's zondags bij de brunch op het kamp haring kregen, terwijl de Afghanen verderop het met een heel wat eenvoudiger – en karigere – maaltijd moesten doen. Wij bleven vreemden wiens ideeën over wederopbouw maar beperkt aansloten bij Afgaanse opvattingen over bestuur en de rol van de staat. Ook bleek het